

Hvem av disse stoler du på?

Nina Strand

journalist i Tidsskrift for Norsk psykologforening

Noen personer får vi spontant mer tillit til enn andre. Forsker og sosialpsykolog Susan Fiske vet hvorfor.

En verdensledende amerikansk forsker har forklart meg hvordan mennesker som møtes første gang, i løpet av mindre enn ett sekund plasserer hverandre som varm og vennligsinnet, eller kald og fiendtlig. Det tar oss heller ikke lang tid å vurdere om den andre er kompetent og dyktig. Eller kanskje vennlig, men inkompetent? Dyktig, men kald? Umiddelbart plasserer vi hverandre i båser etter et intrikat system, finner professor Susan Tufts Fiske. Indirekte var det hun som satte meg på ideen om å tilbringe en halvtimes tid på Oslo Sentralbanestasjon fire oktobermorgener på rad.

Hjemløs

På en hard aluminiumsbenk i venterommet på Oslo S ser jeg en ung mann; halvt liggende med hodet bøyd ned mot brystet har han funnet en minst mulig ubehagelig sovestilling. Det er den tredje morgenen jeg ser ham akkurat der. To store bæreposer ved føttene, hullede klær og grimete ansiktstrekk forteller meg at han tilhører dem som ikke hadde noe annet sted å gå i går kveld. Kanskje satt han her til stasjonen stengte 0130, og måtte finne seg et annet sted å være noen timer, før han vendte tilbake da stasjonen åpnet dørene igjen i grålysningen i håp om å få sove litt til.

– I løpet av få sekunder kan vi ut fra et ansikt danne oss en mening om personen er vennligsinnet eller ikke

Securitasvakten med gul vest har fortalt meg at hvis de hjemløse sitter noenlunde oppreist og ikke lager bråk, får de være i fred, selv om det egentlig strider mot reglementet å bruke venteværelset som sovesal. Nå ser jeg at mannen våkner til, retter seg litt opp og ser framfor seg. Mumler litt for seg selv. Det er en ledig plass ved siden av ham. Med en lett kribling i magen skynder jeg meg bort og setter meg der. Jeg er journalist, og vil gjerne snakke med denne mannen. Men vil han snakke med meg?

Varme og kompetanse

Susan Fiske (63) regnes som en av de mest innflytelsesrike psykologene i verden etter annen verdenskrig, og leder the Intergroup Relations, Social Cognition, and Social Neuroscience Lab ved Princeton University. I mai kom hun til Oslo for å presentere forskningen sin på arbeids- og organisasjonspsykologikongressen (EAWOP).

Fiske står i spissen for et stort internasjonalt forskningsmiljø som studerer hva sosiale grupper i et samfunn tenker om og føler for hverandre – på godt og vondt. Jeg intervjuer henne på et hotell like ved Oslo S, og da vi slår følge på vei tilbake mot konferansesenteret, passerer vi en av T-banenedgangene der norske og utenlandske tiggere har sin faste plass. Oppslukt av samtalen enser vi dem knapt. Men Fiske vet godt hva nordmenn flest tenker om utenlandske tiggere. Norske forskere har brukt hennes metoder for å undersøke stereotypier her til lands, og finner at «rom» er en av de mest stigmatiserte av alle de sosiale grupperingene som var med i undersøkelsen (se Hege Høivik Bye side 952).

– Min spesielle tilnærming, eller vår, er å forstå psykologiske mekanismer som opptrer når folk møter og interagerer med andre, forklarer Fiske.

I 2002 lanserte hun og kollegene The Stereotype Content Model bygd på undersøkelser i USA, men som siden har vært adoptert av forskere verden over for å studere hvordan grupper innenfor et samfunn vurderer og oppfatter hverandre. Metoden har hittil blitt brukt i 38 land – i Nord- og Sør-Amerika, Europa, Australia, New Zealand, Asia og i deler av Midtøsten.

FLERKULTURELL OPPVEKST – Det er læring for livet å ha en slik oppvekst som jeg hadde. Det gjør at man er i stand til å jobbe sammen med folk som har helt ulik bakgrunn, sier professor Susan Fiske. Foto: Fredrik Varfjell

Fiske og kolleger finner at våre forestillinger om andre dannes langs to akser, eller dimensjoner. Den ene kaller hun «varme». Når vi møter et menneske, danner vi oss raskt et inntrykk av om personen er vennligsinnet og har gode hensikter – eller ikke. Den andre aksen kaller hun «kompetanse». Her dreier det seg grunnleggende sett om en kjapp vurdering av trusselbildet, og hvorvidt personen er i stand til å handle ut fra sine intensjoner, på godt eller på vondt. Fiske mener menneskearten har hatt med seg disse refleksene i lang tid, fordi de dekker grunnleggende behov for trygghet og beskyttelse.

– Det er mulig å argumenter for at dette er evolusjonært, og vi tror at varme er mest fundamentalt. I løpet av få sekunder kan vi ut fra et ansikt danne oss en mening om personen er vennligsinnet eller ikke. Vurdering av kompetanse bruker vi litt lengre tid på, sier hun.

Ikke uventet finner Fiske og kolleger at folk med høy sosial status generelt vil bli oppfattet som dyktige, mens de med lav samfunnsposisjon oppfattes som lite dyktige. Med andre ord: Vi setter likhetstegn mellom utdanning eller sosial posisjon og grad av kompetanse. Kvinner oppfattes tradisjonelt som varmere enn menn, men litt mindre kompetente. I tillegg til sosial status og kjønn er også rase og alder grunnlag for stereotypifisering og fordommer.

Likevel er det ikke slik at vi har et ensidig positivt eller negativt inntrykk av en gruppe, påpeker Fiske. Sentralt i forskningen hennes er dokumentasjonen av *ambivalensen* som preger vårt forhold til andre sosiale grupper enn vår egen. Aksene for varme og kompetanse krysser hverandre, slik at vi eksempelvis oppfatter eldre mennesker som varme og vennligsinnede, samtidig som vi ikke tror de er spesielt dyktige. Vi tenker at rike folk må være kunnskapsrike og handlekraftige, men også egoistiske og griske.

Dette funnet, ambivalensen, blir ofte fremhevet som Fiskes særlige bidrag til tenkningen rundt stereotypifisering.

Blandede følelser

Antakelser om at en person er en ressurs for samfunnet eller en belastning, er grunnleggende i våre vurderinger av andre ifølge Susan Fiske. Men det handler om mer enn tanker og ideer. Fiske og kolleger har dokumentert hvordan også følelsene våre kommer i spill i møtet med sosiale grupper vi vurderer positivt eller negativt. For eksempel har vi medfølelse med gamle og funksjonshemmede. Til tross for at de ikke oppfattes som å bidra mye til samfunnet, har vi sympati med dem, og mener de fortjener omsorg og hjelp. Flyktninger derimot kan føles som en trussel ved at de belaster samfunnet, eller representerer andre verdier, og vi distanserer oss ved ikke å tilby hjelp.

Når hjemløse og rusavhengige ser ut til å skåre lavt både på varme og kompetanse i alle hjørner av verden, har det også sammenheng med at vi føler forakt – og likegyldighet, ifølge Fiske. På tvers av kulturer ser det ut til å være en allmenn oppfatning at vi får det vi fortjener, at fattige og hjemløse er udugelige og en belastning for samfunnet. Men dette bildet kan nyanseres:

- De fattige deles igjen inn i de som fortjener å være det, og de som ikke gjør det. Når fattigdommen oppfattes som uforskyldt, kan det vekke sympati, og vi er villige til å hjelpe, sier Fiske.
- Nå ser jeg fra den norske undersøkelsen at rom settes i boks med nettopp bostedsløse og andre fattige grupper. Rom betraktes på samme måte som eksempelvis beduiner i studier fra land som har disse gruppene. Folk har slett ikke tillit til dem.

Jeg ringer forsker og førsteamanuensis Hege Høivik Bye ved Universitetet i Bergen for å få utdypet nettopp dette.

– *En jeg kjenner sa nylig at familien hans vurderte å la en syrer få bo hjemme hos dem. 'For syrerne er jo ofte folk med utdanning, som kan engelsk. Jeg ville ikke være redd for at de skulle stjele sølvtøyet vårt,' sa han. Dere har vel ikke rukket å forske på akkurat dette. Men er det typisk for vårt syn på syrerne, tror du?*

– Ja, det stemmer med mitt inntrykk. I mediene blir syrerne ofte beskrevet som ressurspersoner, som ærlige og kanskje mer like oss enn andre flyktninggrupper. Debatten om flyktninger viser at egenskapene som trekkes frem, dreier seg nettopp om varme og kompetanse: Er de ærlige? Vil de bli en ressurs i samfunnet? Man kan godt tenke seg at syrere ville skåret høyt på disse dimensjonene i en undersøkelse blant nordmenn. Men det gjenstår å se: Det finnes motstemmer som vil beskrive syrere som kalde og opportunistiske, og si at andre grupper trenger hjelpen mer. Det er for tidlig å si hvordan bildet ville se ut hvis vi gjorde en undersøkelse her.

Kompetent – men kald?

Men hva vil rom selv si om sine erfaringer med nordmenn? Hvordan vil etnisk norske hjemløse kommentere sitt liv på utsiden av samfunnet? Jeg velger Oslo S, der «hele Norge» møtes; høy og lav, ung og gammel. Og ikke minst, insidere og outsiders.

Første morgen som reporter på Oslo S stanser jeg opp hos en ung kvinne som selger bladet *Folk er folk*. Jeg kjøper det. 100 kroner. Hun er vennlig og åpen, men kan ikke nok engelsk til at vi får til noen særlig samtale. En kollega av henne dukker opp, og vil hjelpe til. Men først vil hun ha penger. Kvinnen forteller at hun har sovet ute i natt, og at hun har to barn hjemme. Hun synes jeg har gitt for lite penger, og vil ha mer. Hun sier at hun fryser, og jeg synes blikket hennes suger seg fast i den tjukke jakka mi. Venter hun at jeg skal gi henne den? Ubehaget stiger. Jeg forstår at jeg forstyrrer salget deres, og tar høflig farvel for å gå til kontoret. Jeg kjenner et ekkelt sug i magen, og da en annen romkvinne litt lenger opp i gata stopper meg for å få penger, svarer jeg som sant er, at jeg ikke har kontanter. Hun mener jeg kan ta ut penger i minibanken. Da merker jeg irritasjonen komme, og avviser henne.

– Rom betraktes på samme måte som eksempelvis beduiner i studier fra land som har disse gruppene. Folk har slett ikke tillit til dem

Jeg går frustrert videre. Det er jo ikke sant at jeg ikke har penger. Jeg ville bare ikke gi mer. 140 kroner følte som nok. Min indre forsvarsmonolog fortsetter: Jeg gir regelmessig penger til diverse organisasjoner som støtter fattige i Norge og i utlandet. Likevel – jeg kunne gitt mer penger til de kvinnelige gatearbeiderne. Kontoen min er ikke tom.

Men jeg ble irritert, ja, jeg følte meg faktisk stigmatisert av kvinnene, at jeg i deres øyne ikke var noe annet enn en vandrende pengesekk, en de kunne kreve betaling fra for noen setninger om at de frøs og tenkte på familien i Romania. Kanskje det ikke var sant engang? Det var ekkelt å kjenne at jeg mistrodd henne. Det var ubehagelig å bli minnet på at jeg som journalist lever av andres fortrolighet og gode historier.

Susan Fiskes forskning viser at rike folk ofte blir sett på som kalde, som egoistiske og lite empatiske. Nå følte jeg satt i bås med dem: Damene jeg hadde møtt på gata, hadde nok opplevd meg som den velfødde, norske drittsekken.

Som om de ikke var mennesker

Fiske legger vekt på at forskningen hennes bygger på et mangfold av metoder: fra dybdeintervjuer, spørreskjemaer, eksperimenter til hjerneskanning. Og hjerneskanning (fMRI) gir nye muligheter for innsikt.

– Gjennom hjerneskanning kan resultatene våre individualiseres mer, sier professoren.

Men enkelte funn har vært spesielle. Forskerne lot studenter se bilder av et mangfoldig utvalg mennesker, og observerte hva som skjedde i den delen av hjernen som kalles medial prefrontal cortex. Den aktiviseres når en ser på mennesker, og tenker på hvem de er, eksempelvis om de er vennlige og varme. Forskerne ble sjokkert da de oppdaget at når bildene viste tiggere, uteliggere og rusavhengige, ble ikke denne delen av hjernen stimulert i det hele tatt.

– Det var som om de ikke var menneskelige, sier Fiske.

Selv går jeg helst fort forbi tiggere. På vei til jobben blir jeg hver morgen møtt av den rumenske trekkspilleren ved utgangen av T-banestasjonen. Han spiller tango og popsanger, det bruser og svinger.

Skal jeg ta opp lommeboka og legge penger i koppen? Nei. Nesten uten unntak går jeg videre, men det ekle stinget i magen dukker opp hver gang. Det forsvinner likevel raskt, og er glemt. Ubehaget etter møtet med kvinnene på Oslo S derimot tar større plass. Det forlater meg ikke like fort heller, og det truer selvbildet mitt. Jeg vil gjerne være en empatisk og tolerant person, ikke en som ser på andre med mistanke.

Egentlig sveiser Han leser jobbannonser, leter på nettet, går på NAV og søker på jobb etter jobb. – Jeg har håp, sier Florin Cuslea.

Jeg forstår at jeg måtte finne andre måter å snakke med rom på – både av hensyn til saken jeg skriver, og av hensyn til meg selv. Men jeg trenger noen som kan fjerne hindrene mellom meg og dem. Som kan hjelpe meg å komme ut av riking-båsen, slik at det blir mulig å få til en samtale. Det må være mulig å møtes på en mer likeverdig måte. Ansikt til ansikt.

Kirkens bymisjon viser seg å kunne hjelpe. Fotograf Fartein Rudjord og jeg reiser til Tøyenkirken, der Bymisjonen hver torsdag åpner dørene for fattige tilreisende. Fra en frodig bakgård der gresset fortsatt er grønt, dukker vi ned i de slitne, men lyse kjellerlokalene hvor det yrer av liv. Ved langbordet rett ved inngangen sitter en gruppe damer med norsk utseende og en håndfull menn som åpenbart ikke er norske. De drikker kaffe, noen holder i et strikketøy mens praten går på engelsk, norsk og noe som høres ut som rumensk. Her kan man vaske klær, lære å strikke, få seg et varmt måltid og snakke norsk med frivillige nordmenn. Flertallet av de som oppholder seg i de trange kjellerlokalene i dag, er menn. Ingen ber oss om penger – de er ikke på jobb nå. Jeg er ingen kunde. Det er befriende. Blikkene våre kan møtes og vi kan hilse og smile til hverandre uten at noen tenker på pengetransaksjoner. Raluca Motei fra Bymisjonen tar vennlig imot oss. Hun er selv rumener, og skal være vår tolk i intervjuet med to menn, begge gatearbeidere her i Oslo.

Ansikt til ansikt

På forhånd har jeg bestemt meg for at det skal være korte intervjuer, med vekt på deres erfaring med nordmenn. Jeg ønsker ikke å grave i deres personlige liv og elendighet.

Grigore Rosca (48) setter seg i stolen overfor meg. Han er en ganske lav mann, med sterkt nærvær og intenst blikk. Rosca er fra Romania, og lever av å samle flasker. Arbeidstiden er fra tidlig morgen til sein kveld, hver dag. Men egentlig er han utdannet rørlegger.

– *Fikk du ikke jobb i hjemlandet ditt?*

– Dette handler ikke bare om å ha arbeid. Problemet er like mye at en ikke klarer seg på lønnen en får. Jeg jobbet hardt, med 12 timers arbeidsdager. Det var ikke nok.

– *Har du familie i Romania?*

– Jeg er skilt, men har to voksne barn på 19 og 21 år.

Jeg smiler.

– *Like gamle som mine to barn! Det var morsomt.*

Ansiktet hans lyser opp, og han smiler bredt inn i øynene mine.

Roscas erfaringer med nordmenn er varierte. Noen er vennlige, andre trakasserer den rumenske flaskesamleren. De unge slenger kanskje litt mer med leppa enn voksne. Han har blitt truet med juling av en rusmisbruker, men også opplevd at en eldre dame som fant ham sovende, kom tilbake med varme klær. Eldre mennesker virker mer vennlig innstilt, synes han.

Florin Cuslea (34) overtar stolen foran meg. Også han er rumener, opprinnelig utdannet sveiser, med 10 år i Italia bak seg. Siden det var vanskelig å få jobb, anbefalte moren ham å ta skredderutdanning, uten at det hjalp noe særlig. Men pågangsmotet har han bevart. Han leser jobbannonser, leter på nettet, går på NAV og søker på jobb etter jobb.

– Nordmenn er reserverte overfor rumenere, sier han. Nylig søkte han jobb på en tekstilfabrikk, og kom til intervju. Han følte det gikk fint – inntil han fortalte hvor han var fra. Da opplevde han at tonen endret seg, og han hørte ikke noe mer.

– *Hvorfor det, tror du?*

– Vi rumenere har dårlig rykte, det går mange historier om hvilke problemer vi har, svarer Cuslea.

– *Du får ikke sjansen?*

– Ikke foreløpig, men jeg har håp. Jeg vil så gjerne bli her i Norge. Nordmenn er åpne og vennlige. Når jeg får jobb, vil jeg sørge for å vise dem at det ikke er grunn til å stigmatisere oss.

– *Hvor møter du hyggelige nordmenn?*

– Overalt. Når jeg har småjobber, og når jeg spiller trekkspill på gata.

Cuslea spiller ofte sammen med andre, og når jeg spør hvem som særlig er vennlige, innrømmer han at kvinner kanskje er litt mer åpne.

– For vi spiller jo for dem, ler han, og setter et muntert blikk i den kvinnelige tolken og meg. Vi besvarer latteren.

Jo, dette var et annet slags møte enn med de kvinnelige gatearbeiderne ved Oslo S. Begge intervjuene inneholdt et gyllent øyeblikk av kontakt – et fellesskap som foreldre til jevnaldrende barn, og et hint om at en gatemusiker kan sjarmere norske jenter. Men først og fremst hadde jeg fått innsikt i personene bak rollene flaskesamler og gatemusikant. Jeg hadde møtt to rumenske menn, begge med solid utdanning og med personlig initiativ som gjorde at de reiste til Norge for å få et bedre liv ved hjelp av egne krefter.

– Når jeg får jobb, vil jeg sørge for å vise dem at det ikke er grunn til å stigmatisere oss

Susan Fiske er for lengst tilbake på Princeton, men kanskje ville hun beskrevet mennene slik: Begge burde skåre høyt både på kompetanse og på varme. Men i den norske undersøkelsen skåret gruppen de tilhører, lavt på begge dimensjonene.

Nordmenns måte å kategorisere mennesker på stemmer altså godt overens med internasjonale funn. Men Fiske sier hun er optimist. Hun har solid dokumentasjon for at fordommer lar seg endre, og mener også å vite hva som skal til for at det kan skje.

Nærhet og nabolag virker

Susan Fiskes kolleger fulgte nemlig opp studien som viste at studenter dehumaniserte tiggere og uteliggere. Etter hjerneskanningen der de viste liten eller ingen respons på bilder av de fattige, ble de stilt spørsmål til de samme bildene av fattige og hjemløse, som «Hva slags grønnsaker tror du denne mannen liker?» Da gikk aktiviteten i hjernen opp, og hun mener det er uttrykk for at han nå i større grad ble sett som en person.

Egentlig rørlegger – Jeg jobbet hardt, som rørlegger i Romania, med 12 timers arbeidsdager. Det var ikke nok, sier Grigore Rosca.

Professoren har lenge interessert seg for endringer av stigma.

– I noen av mine eldste arbeider plasserte vi folk i team sammen med mennesker de hadde fordommer mot. Så skulle de løse oppgaver sammen, og resultatet forutsatte at de var sammen om å få til et godt resultat. Samarbeidet førte til at de også la merke til det som *ikke* stemte med stereotypien de hadde av den andre. Nå så de hverandre mer som individer enn som representant for en gruppe. Men hvis forsøkspersonene derimot skulle jobbe uavhengig av hverandre, var de mer oppmerksomme på egenskaper som passet med fordommene.

Det er ikke overraskende eller noe galt i at folk foretrekker å være sammen med likesinnede, mener Fiske, som likevel kan referere til en rekke undersøkelser som viser at stereotypiene faller når konteksten endres.

– Under rette omstendigheter lærer folk å like og å respektere folk som er ulike dem selv. Men det er ikke nok med «food festivals and flags», smiler hun.

– Jeg ser at dere har restauranter fra mange verdenshjørner her. Meksikanske, tyrkiske, pakistanske. Men skal en fjerne fordommer, må kontakten gå dypere. De sosiale forskjellene må ikke være for store, og folk må identifisere seg med de grunnleggende samfunnsverdiene. Folk må gå på skole sammen, de må jobbe sammen. Bo i samme nærmiljø, ikke i atskilte bydeler.

– *Du har personlige erfaringer med å bo i et flerkulturelt strøk. Har det påvirket forskningen din?*

– Ja, absolutt! Jeg vokste opp i Chicago, i et flerkulturelt nabolag. De voksne var stolte av det, de viste oss at det var en verdi. Det betydde mye, sier Fiske, som forteller at mor, bestemor og oldemor var ildsjeler som jobbet for kvinners rettigheter og for bedre sosiale kår for mindre privilegerte grupper. Foreldrene, men spesielt faren, som var psykolog, lærte henne nødvendigheten av å ha solid evidens. Det var ikke nok å ha meninger og verdier.

– Folk må gå på skole sammen, de må jobbe sammen. Bo i samme nærmiljø, ikke i atskilte bydeler

– Jeg er nok også preget av å ha vært ung på 70-tallet. Jeg lærte meg at man ikke hjalp verden ved bare å sitte på kontoret, smiler hun.

Hun er overbevist om at hvis man vokser opp med personer med ulik bakgrunn, vet man at det ikke er sant når man møter fordommer.

– Kunnskapen er rotfestet i deg fra barndommen av. «You have evidence in your mind.» Det er læring for livet å ha en slik oppvekst som jeg hadde, det gjør at du er i stand til å jobbe sammen med folk som har helt forskjellige forutsetninger. Folk som vokser opp i segregerte områder, mangler denne ferdigheten, sier Fiske.

Det trengs nye fortellinger

Fiske er også opptatt av måten man snakker om innvandrere på. En kan beskrive dem som upålitelige mennesker som snylter på samfunnet og tar jobbene fra de opprinnelige innbyggerne. Eller som flittige mennesker som bidrar til samfunnsøkonomien, sier Fiske, og minner om at mange hvite amerikanere har vokst opp med historier om sine forfedre, som på 1800-tallet immigrerte fra Europa. De fortellingene handler om pågangsmot, høy moral og ressurser.

– Hvis du legger vekt på hvor hardt det er det å reise fra hjemlandet, at man må være svært motivert, ha mye viljestyrke og ressurser, vil du kunne påvirke stereotype forestillinger om hvem innvandrere er og hvorfor de er her. Slike fortellinger kan bidra til å endre deres status. Det igjen endrer følelsene folk har for disse gruppene. Og da endrer man atferd. Slik ser jeg det.

- *Hvem har ansvar for å endre fortellingene?*
- Det er vertskapskulturen som må gjøre dette. Politikere må engasjere seg, dette kan ikke innvandrerne selv gjøre.

Oppsummert

Susan Fiske inspirerte meg til å oppsøke de mest utsatte og stigmatiserte, jeg ville høre fra deres munn hvordan de tenkte om det å være ekskludert. Etter noe nøling, har jeg satt meg ned på setet ved siden av en ung mann som har overnattet på sentralbanestasjonens venterom. Vi stirrer begge ut i lufta en stund, før jeg spør om jeg kan stille ham et spørsmål. Han snur seg mot meg, og smiler rett inn i øynene mine:

- Det er helt ok!
- *Hva tenker du om folk rundt deg, her du sitter?*

Han kaster et blick på familien som sitter vis-à-vis, de ser ut som rom, og har tatt med litt mat som de deler. Praten går livlig.

– De der borte ser i alle fall hyggelige ut, sier han, og tar en tenkepause. Ser på meg igjen, og holder blikket mitt lenge.

Jeg har sagt at jeg jobber i Psykologtidsskriftet, men poengtert at jeg ikke er psykolog. Likevel – det blir for mye for ham. Talestrømmen vitner om at en tsunami av vonde minner flommer inn i følelser og kropp. Han sier at han forstår at jeg ikke er psykolog, men at han ikke klarer å snakke med meg uten å tenke på krenkelsene han ble utsatt for. Jeg blir ikke sett som en person, men som en representant for en yrkesgruppe denne mannen frykter. Han reiser seg, sier han må gå. Men en replikk blir stående før han forsvinner mot utgangen.

– Når man tenker negativt om folk, tar man alltid feil. Man finner ut nye ting om dem når man blir kjent med dem, sier han.

Susan Fiske, oppsummert.

Susan Fiske

- Professor ved Princeton University, New Jersey, USA
- Pioner innenfor sosialpsykologien med sin forskning på stereotypier og fordommer, hvor hun tar utgangspunkt i kulturelle, politiske og mellommenneskelige perspektiver
- Blant bøkene hun har utgitt er *Envy up, scorn down: How status divides us* (2011) og *The Human Brand: How We Relate to People, Products, and Companies* (2013)